

SPOMENICA

ZA

DRŽAVNU NARODNU
OSNOVNU ŠKOLU

U

Sv. Martinu

Selo Sv. Martin je malo
istarsko selo, koje broji oko 30 kuća. Ita-
lijanici su po narodnosti svi Hrvati.

Ime je dobilo po crkvi sv.
Martina koja se nalazi u njemu. Sjedište
je crkvene župe sv. Martin koja je još
osnovana 1632 g. Uz samu crkvu nalazi
se stari barunski dvorac sa crkvicom sv.
Marije.

Taj dvorac sa posjedom bio je
vlasništvo baruna Lazarini koji ga je
prodao 1941. g. pojedincima Pion i Lonero-
com iz Italije. Danas je taj dvorac
sa posjedom vlasništvo seoskog N. O. O.-a.
Selo se nalazi u kotaru Labin od ko-
jeg je udaljeno 12 km.

Do 1918 g. postojala je u ovom
selu privatna škola u kojoj je poučavao

vaba na hrvatskom jeziku Žufani
Marija rodom iz sela Rušića.

U Sv. Nedjelji bila je hrvatska i
talijanska škola, pa su djeca iz Sv.
Martina i okolnih sela pohađala tamo
školu. Na hrvatskoj školi poučavao je
učitelj Koki iz Jugoslavije.

Dolaskom Italije 1918. g. bila je osno-
vana u Sv. Martinu talijanska škola,
smještena u dvorcu baruna Lazarini.
Od toga vremena radila je stalno ta-
lijanska škola, koja je prekinula radom
1943 g. prije kapitulacije Italije.

Talijanski učitelji nastojali su da
hrvatsku djecu odnatođe i da ih odgo-
je u fašističkom duhu. Djeca su se
morala upisati u fašističku dječju
(og) organizaciju „Balila“. U školi su
se upotrebljavali tjelesne kazne.

1941 g. za vrijeme N. O. B.-e radila
je u Sv. Martinu partizanska škola u
kojoj je poučavala učiteljica Milka Babić.

Ta škola morala oko 1. XI. 1944. preki-
nuti rad zbog čestih upada Nijemaca
u selo.

Djeca su rado pohađala partizan-
sku školu, gdje su učila na svom ma-
terinjem jeziku.

U toku četirigodišnje N. O. B.-e protiv
fašizma dale je Istre na tisuće svojih si-
nova u partizanske redove koji su pošli
u borbu da izvaju slobodu svom naro-
du. 1943g. nakon kapitulacije fašističke
Italije, sav narod Istre sudjeluje i pomaže
N. O. B. pa tako i selo Sv. Martin i okol-
na sela nisu ostala po strani. Dok su
se jedni borili oružjem u ruci, drugi
su pomagali borce hranom, odjećom
i drugim sretstvima. Sve te ljudske i
materijalne žrtve koje je narod prido-
nio za svoje oslobođenje nisu bile
uzaludne, jer su ostvarene davne tež-
nje hrvatskog naroda Istre koji je so-

bovao 25 god. pod talijanskim fašizmom.
1945. g. počinju se gotovo po svim istarskim
selima i gradovima otvarati hrvatske ško-
le, pa je tako i selo Sv. Martin dobilo
hrvatsku školu koja je otpočela radom u
mjesecu rujna 1946. god. Školu su pohađala
djeca iz okolnih sela Paradiza, Linparovice,
Županića, Rušića, Kraj Drage, Matjuca, Mar-
koca, Žulijana, Žnidara i Fokalanca.

Na školi su poučavale učiteljica
Ruša Carl i pomoćna učiteljica Mira
Križanac. 23. X. premještena je učiteljica
Ruša Carl u Plomin, a na njeno mje-
sto došla je učiteljica Erv Katica.
Mjeseca studena otvara se u selu Ru-
šićima škola. Djeca iz sela Rušića,
Kraj Drage, Žnidara i Fokalanca koja
su do tada pohađala školu u Sv.
Martinu, polaze sada školu u Rušiće,
a pomoćna učiteljica Mira Križanac bi-
de premještena iz Sv. Martina u selo
Rušiće.

4. V. 1945. postavljen je za učitelja u
Sr. Martin Edo Pauletić.

Poteškoće u radu početkom školske
godine bile su velike s obzirom na je-
sik. Djeca u početku nisu razumjela hr-
vatski književni jezik na kojem se je vrši-
la nastava, jer su u roditeljskoj kući go-
vorili hrvatski, ali posebnim istarskim dija-
lektom koji se mnogo razlikuje od pravog
književnog jezika, te djeca nisu razumjela
nastavnik kao ni on njih. Međutim tokom
školske godine djeca su prilično voljela
hrvatski jezik, tako da je malo koje dije-
te koje ga ne razumije.

Djeca su odmah početkom škol. go-
dine dobila knjige i pisanke. Računica
nije bilo. Škola nije imala nikakvih
nastavnih sredstva, što je mnogo koči-
lo uspjeh u nastavi. Odmah u jesen bila
su nabavljena dva ra školu tako,
da u pogledu opjeva nije bilo nika-

kovih sujetaži.

1945 g. u jesen bili su izvršeni u Jugoslaviji izbori za ustavotvornu skupštinu čiji je rezultat bio više nego zadovoljavajući.

29. XI. 1945 ustavotvorna skupština u Beogradu izdala je deklaraciju o proglašenju republike pod nazivom "Federativna Narodna Republika Jugoslavija".

25. XI. 1945 provedeni su u Istri seoski, kotarski i oblasni izbori. Narod Istre oduševljeno je išao bivalistu da dade glas za narodnu vlast za koju se je borio i za koju su mnogi sinovi Istre dali svoje živote. Narod je tom prilikom manifestirao svoju želju da želi priključenje Titovoj Jugoslaviji.

17. IV. 46 došla je u Istru Savesnička komisija poslana od ministara vanjskih poslova kao stručno lice koji će ispitati

voje prijedloge o razgraničenju Italije
i Jugoslavije.

Po cijeloj Istri izvršene su pripreme
za doček Saverničke komisije. Po selima
i gradovima bili su postavljani slavo-luci,
ispisane parole, a po kućama izvješene
Titove slike. Narod Istre dao je tim
vidom dokaz svojih želja. Sav narod ko-
tara Labina sakupio se na dan dolaska
komisije u Labin da manifestira svoje
želje kličući Titu i Jugoslaviji.

Tom prilikom mogla se je vidjeti i
istarska ženska narodna nošnja koja se
još u mnogim selima sačuvala. Uzi Komi-
sije bio je vidjeti i upoznati želje i
zahtjeve naroda.

Komisija je pregledala zonu i obilazila
sva glavna mjesta Istre i Slavonskog Pri-
morja. Suda je narod primio Komisiju sa
velikim oduševljenjem i dokazao da zahtjeva
priključenje Jugoslaviji.

Na rasjedanju ministara vanjskih
poslova četiriju velikih sila u Parizu:
Rusije, Engleske, Amerike i Francuske
bili su izneseni prijedlozi o ispunjeni
granica između Italije i Jugoslavije. Najto-
niju granicu predložila je ruska komisija
i njen ministar vanjskih poslova Molotov.
Ostale bi Komisije htjele da rasp dijele Julij-
sku Krajinu tako, da bi mogle kapitalistič-
ke države koristiti zapadnu obalu sa lu-
kom Trstom. Narod Julijske Krajine pro-
testirao je na to nepravedno odrediva-
nje granice i cijepanje ostale braće Hova-
ta i Slovenaca koji bi opet pali pod
javam Italije.

Iz raznih krajeva Julijske Krajine
poslani su u Pariz mnogi telegrami
kao protest za to nepravilno rješenje i
za pravilne rješenje naroda koji želi
da se priključi F. N. R. Jugoslaviji